

EWA KATARZYNA CZECH

JAWNOŚĆ DANYCH DAWCÓW KOMÓREK ROZRODCZYCH
I ZARODKÓW – WYBRANE ZAGADNIENIA

UWAGI WSTĘPNE

Prawidłowy rozwój każdego człowieka zależy od wielu wypadkowych, do których możemy zaliczyć przede wszystkim świadomość własnego pochodzenia oraz wiedzę na temat biologicznego ojca i matki. Z moralnego punktu widzenia każdy powinien wiedzieć kim jest jego ojciec czy matka, bądź znać jego dane osobowe pozwalające mu na identyfikację swojego biologicznego pochodzenia. W poniższych rozważaniach analizie poddany będzie zakres anonimowości danych dawców komórek rozrodczych i zarodków, a także podmiotowe prawo dziecka do poznania swoich biologicznych rodziców. Za ewentualną koniecznością ujawnienia danych personalnych ojca dziecka przemawia również aspekt medyczny w postaci konieczności rozpoznania, leczenia chorób genetycznych obciążających dawcę. Pomimo, iż co do zasady dawcy nie mogą być obciążeni chorobami genetycznymi nie można wykluczyć przypadków składania przez nich fałszywych oświadczeń w tej mierze. Drugim aspektem jest ten psychologiczno-etyczny związany z prawem do poznania ojca z uwagi na dobro samego dziecka, jak i jego rozwój. Kwestia ta jest o tyle istotna, że wpływa na kształtowanie osobowości dziecka poczętego z komórek pochodzących od dawcy, jak również ma wpływ na dorosłe życie tego dziecka. Zagadnienie anonimowości danych rodziców jest problematyczne. Jest wiele argumentów prawnych i moralnych przemawiających za ujawnieniem dziecku poczętemu z wykorzystaniem metody *in vitro* pełnych danych dawców. Zwolenników tego kierunku myślenia nie przekonują podnoszone aspekty, takie jak możliwość stworzenia kochającej rodziny, przy zachowaniu anonimowości

dawcy, w której ojciec jest bezpłodny, a dla dziecka pozostaje jedynym ojcem. Ponadto istnieje obawa przed możliwymi konsekwencjami natury prawnej, takimi jak realizacja zobowiązań wynikających ze stosunku filiacyjnego, jak na przykład obowiązek alimentacyjny czy ostatecznie spadkobranie. To z kolei zaburzałoby relacje rodziny założonej przez dawcę.

Nie odnosząc się do kwestii sporów bioetycznych, teologicznych, z uwagi na temat niniejszego artykułu, zasadne jest przeanalizowanie prawnych aspektów jawności danych dawcy komórek rozrodczych w polskim porządku prawnym. Poniżej zostaną przeanalizowane wybrane zagadnienia prawne dotyczące jawności danych dawcy komórek rozrodczych i zarodków, w szczególności w ustawie o leczeniu niepłodności¹.

1. USTAWA O LECZENIU NIEPŁODNOŚCI A IMPLEMENTACJA DYREKTYW UNIJNYCH

Podstawowym aktem normatywnym regulującym zagadnienie jawności danych jest ustawa o leczeniu niepłodności. W jej przepisach co do zasady unormowana została kwestia leczenia niepłodności, również z zastosowaniem metody zapłodnienia pozaustrojowego. W zakresie zaś jawności danych, intencją ustawodawcy było takie unormowanie przedmiotowej problematyki, aby zapewnić możliwie najwyższy poziom bezpieczeństwa, z uwzględnieniem charakteru takiej procedury². Jego oceny należy dokonywać w odniesieniu do zagadnienia jawności danych bądź dawcy komórek rozrodczych, bądź dawców zarodków. Można rozważać, czy sytuacja prawna dawców w obu tych przypadkach może być odmienna z punktu widzenia zachowania w tajemnicy ich danych osobowych.

Ustawa miała uwzględnić³ szereg aktów międzynarodowych, w tym unijnych implementując m.in. dwie istotne z punktu widzenia prowadzonych rozważań, dyrektywy unijne, tj. dyrektywę 2004/23/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie ustalenia norm jakości i bezpiecznego oddawania, pobierania, testowania, przetwarzania, konserwowania, przechowywania

¹ Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o leczeniu niepłodności, Dz. U. z 2017 r., poz. 865, z 2019 r., poz. 730 [dalej cyt.: u.l.n.].

² Zob. uzasadnienie projektu ustawy o leczeniu niepłodności.

³ Należy zwrócić uwagę na głosy krytyczne w zakresie zgodności powoływanej ustawy ze wskazywanymi aktami unijnymi, zob.: <https://ordoiuris.pl/ochrona-zycia/watpliwosci-co-do-zgodnosci-rzadowego-projektu-ustawy-o-vitro-ze-standardami-prawa> [dostęp: 29.10.2019].

i dystrybucji tkanek i komórek ludzkich⁴ oraz dyrektywę Komisji 2006/17/WE z dnia 08 lutego 2006 r. wprowadzającą w życie dyrektywę 2004/23/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do niektórych wymagań technicznych dotyczących dawstwa, pobierania i badania tkanek i komórek ludzkich⁵. Dyrektywy te poruszają zagadnienie anonimowości dawcy komórek.

W pierwszej z nich w Preambule sprecyzowane zostały zalecenia dla Państw Członkowskich m.in. w zakresie dotyczącym anonimowości pobierania tkanek. Wedle zawartych zapisów zaznacza się, że „co do zasady, programy stosowania i komórek, należy ustanowić w oparciu o ideę dobrowolnego i honorowego ich oddawania, anonimowości zarówno dawcy, jak i biorcy, altruizmu dawcy oraz solidarności między dawcą i biorcą”. Co więcej, w dalszej części zaleca się Państwom Członkowskim „podejmowanie kroków mających na celu zachęcenie znakomitej większości społeczeństwa [...] do zaangażowania się w świadczenie usług związanych ze stosowaniem tkanek i komórek [...]”. Istotną wagę przywiązuje się do przyznawania akredytacji bankom tkanek, pod warunkiem wypełniania określonych norm. W dyrektywie tej podkreśla się również konieczność zagwarantowania poufności przyszłym dawcom tkanek i komórek i podjęcia wszelkich niezbędnych środków dotyczących informacji związanych z ich zdrowiem, a udzielonych upoważnionemu personelowi, wyników testów dotyczących oddawania tkanek i komórek, jak również wyników dalszego monitorowania ich oddawania.

Wedle dalszych postanowień, dyrektywa nakazuje respektowanie praw podstawowych i przestrzegania zasad uwzględnionych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz uznanie za właściwą Konwencję o ochronie praw człowieka i godności jednostki ludzkiej w odniesieniu do zastosowań biologicznych i medycznych (Konwencję o prawach człowieka i biomedycynie). Ponadto do danych osobowych przetwarzanych przy stosowaniu pierwszej z omawianych dyrektyw ma zastosowanie dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych⁶. Warto jednak

⁴ Dyrektywa 2004/23/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie ustalenia norm jakości i bezpiecznego oddawania, pobierania, testowania, przetwarzania, konserwowania, przechowywania i dystrybucji tkanek i komórek ludzkich, Dz. U. UE L 2004.102.48 z dnia 7.04.2004 r.

⁵ Dyrektywa Komisji 2006/17/WE z dnia 8 lutego 2006 r. wprowadzającą w życie dyrektywę 2004/23/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do niektórych wymagań technicznych dotyczących dawstwa, pobierania i badania tkanek i komórek ludzkich, Dz. U. UE L 2006.38.40 z dnia 9.02.2006 r.

⁶ Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych, Dz. U. UE L 1995.281.31 z dnia 23.11.1995 r. z późn. zm.

zwrócić uwagę, że przedmiotowa dyrektywa wcale nie ustanawia bezwzględnej anonimowości dawców komórek. Przewidując jako zasadę ogólną nieujawniania tożsamości danych biorcy i dawcy, ustanawia możliwość odstąpienia od tej reguły w wyjątkowych przypadkach, dopuszczając anulowanie anonimowości dawcy w przepisach obowiązujących w Państwach Członkowskich, właśnie w przypadku oddawania komórek rozrodczych (pkt 29 Preambuły do pierwszej z omawianych dyrektyw). Polski ustawodawca nie wziął pod uwagę takiej możliwości w zakresie tożsamości dawców. Nie można jednak uznać, że przepisy prawa polskiego pozostają niezgodne z treścią dyrektywy, gdyż Państwa Członkowskie mogą samodzielnie dokonać wyboru, czy decydują się na wprowadzenie do systemu prawnego możliwości ujawnienia danych dawców.

Druga z powołanych wyżej dyrektyw 2006/17/WE z dnia 08 lutego 2006 r. z uwagi na to, że reguluje co do zasady kwestie techniczne związane z dawstwem, pobieraniem i badaniem tkanek czy komórek ludzkich, nie jest tak istotna z punktu widzenia prowadzonych badań w przedmiotowym opracowaniu. Warto jedynie zwrócić uwagę, że wskazuje ona na możliwość zastosowania szczególnych wymagań badań biologicznych, gdy dawstwo komórek rozrodczych pochodzi od partnera, z którym dawcę łączy intymny związek fizyczny.

Brzmienie powołanych wyżej przepisów aktów unijnych wskazuje na potrzebę stosowania takich unormowań w aktach krajowych, aby nie tylko chroniły one anonimowość dawcy i biorcy, ale również zachęcały do propagowania w społeczeństwie angażowania się w świadczenie usług związanych ze stosowaniem komórek. Tę ostatnią kwestię można interpretować jako potrzebę upowszechniania włączania się w programy związane z dawstwem komórek. Warto jednak zaznaczyć, że powołane dyrektywy dotyczą dawstwa różnych komórek. Dawstwo może przecież dotyczyć nie tylko rozrodczych. Ma to o tyle istotne znaczenie, że nawet legislator unijny dostrzega różnicę w zakresie dawstwa komórek rozrodczych. Wskazując na możliwość odstąpienia od zasady anonimowości dawców w wyjątkowych przypadkach, zalicza do nich oddawanie komórek rozrodczych.

2. ANONIMOWOŚĆ DAWCÓW W USTAWIE O LECZENIU NIEPŁODNOŚCI

Rozwiązania przyjęte w polskiej ustawie o leczeniu niepłodności oparte są na uznaniu anonimowości dawcy komórek rozrodczych i przyszłej matki dziecka, którzy nie pozostają ze sobą w związku małżeńskim czy też partnerskim. Przyjmuje się więc założenie, że zarówno dawca, jak i biorca nie powinni być w ogóle zainteresowani danymi personalnymi osoby, od której pochodzi nasienie, jak i u kogo zostanie ono wykorzystane. To zaś oznacza również, że dawca nie może

decydować, u której kobiety zastosowany zostanie materiał, zaś kobieta nie ma możliwości wskazania konkretnego dawcy, czy też dokonywania wyboru komórek rozrodczych w zależności od ich „źródła” pochodzenia.

Ustawodawca przyznał w ustawie prymat zachowania anonimowości danych dawcy komórek rozrodczych bądź dawców zarodków, posługując się także terminem „anonimowości” w samym akcie normatywnym. Komórki rozrodcze mogą być pobierane od dawcy w celu dawstwa innego niż partnerskie, o ile „pobranie następuje na rzecz anonimowej biorczyni” (art. 30 ust. 1 pkt 1 u.l.n.). Z kolei jednym z warunków dopuszczalności dawstwa zarodka w rozumieniu ustawy jest „przekazanie [...] na rzecz anonimowej biorczyni” (art. 36 ust. 1 pkt 1 u.l.n.).

Znamienne jest użycie pojęcia „anonimowości” jedynie w stosunku do biorczyni, a nie do dawcy. Wydaje się jednak, że nie jest to celowy zabieg. Wskazuje na to nie tylko zestawienie pozostałych przepisów, lecz również redakcja przepisów w innych aktach normatywnych, w tym Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym⁷. Ustawodawca wprowadzając bowiem do obrotu omawianą ustawę, dokonał mocą art. 91 jednocześnie zmiany w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. W przepisie art. 75¹ §1 k.r.o. regulującym kwestię uznania dziecka, które urodzi się w następstwie procedury medycznie wspomagananej prokreacji, posłużono się dwukrotnie terminami „anonimowego dawcy”. Nie ma żadnej wątpliwości, że przepis ten koresponduje bezpośrednio z normami ustawy o leczeniu niepłodności. Wskazuje na to jego treść oraz fakt, iż został on dodany do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego właśnie ustawą o leczeniu niepłodności.

Pozostałe unormowania ustawy o leczeniu niepłodności utwierdzają pogląd co do zasady anonimowości dawców. Jednym z warunków dopuszczalności pobrania komórek od dawcy w celu dawstwa innego niż dawstwo partnerskie jest zrozumienie i szczegółowe poinformowanie dawcy m.in. o sposobie gromadzenia i ochrony danych osobowych, tajemnicy lekarskiej [...], środkach bezpieczeństwa prowadzących do ochrony danych dawcy oraz o zakresie i skutkach prawnych stosowania pobranych od niego komórek rozrodczych wynikających z przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w tym sytuacji prawnej dziecka urodzonego w wyniku zastosowania procedury medycznie wspomagananej prokreacji (art. 30 ust. 1 pkt 4). W dalszej części brzmienie przepisu ustawy pozwala na potwierdzenie anonimowości kandydata na dawcę i zapewnienia go co do zabezpieczenia informacji o jego osobie. Jest on mianowicie szczegółowo informowany o skutkach prawnych przekazania komórki rozrodczej, to jest o: braku dostępu do informacji na temat dalszego postępowania z przekazanymi komórkami rozrodczymi; zakresie

⁷ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 2019 r., poz. 2086 [dalej cyt.: k.r.o.].

informacji dotyczących osoby dawcy, z którymi ma prawo zapoznać się biorczyni komórek i osoba urodzona w wyniku procedury medycznie wspomaganey prokreacji w wyniku dawstwa komórek rozrodczych innego niż partnerskie, po osiągnięciu pełnoletności, informację o braku jakichkolwiek praw wobec dziecka, które urodzi się w wyniku procedury medycznie wspomaganey prokreacji (art. 30 ust. 1 pkt 5).

Podobne warunki dotyczą pobierania komórek rozrodczych od dawcy w celu zabezpieczenia płodności na przyszłość (art. 31).

Zwrócić uwagę należy na to, że przepisy omawianej ustawy akcentują anonimowość nie tylko danych dawcy, lecz również uniemożliwiają dawcy uzyskanie danych zarówno o biorczyni, jak i o przyszłym dziecku. Takie unormowanie niewątpliwie powinno utwierdzić kandydata na dawcę, przed podjęciem decyzji w zakresie przekazania jego komórek, w błędnym przekonaniu, że ustawodawca zapewnił mu i zagwarantował prawnie anonimowość jego danych osobowych.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że wyłączenie prawa do informacji dla dawcy we wskazanym zakresie, uzasadnione jest zabezpieczeniem dobra dziecka i niezmienności oraz bezpieczeństwa raz ustalonego pochodzenia od ojca. Dawca nie ma prawa wynikającego z ustalonego pochodzenia, władzy rodzicielskiej, praw kontaktów i prawa do dziedziczenia. Nie ma także obowiązków i praw wynikających z alimentacji. Choć ustawodawca nie wypowiada się na ten temat, w ramach obowiązku informacyjnego dawcy wskazuje się w ramach wniosków *de lege ferenda* potrzebę uwzględnienia również tych aspektów.⁸ Warto zauważyć, że potencjalny dawca powinien być uprzedzony o wszelkich prawach i obowiązkach wynikających z obowiązującego prawa w związku z przystąpieniem do programu dawstwa komórek rozrodczych.

Jaki jest zatem zakres danych dawcy określonych w ustawie, jakie mogą zostać ujawnione w przyszłości? Kwestię tę reguluje przepis art. 38 ust. 2 u.l.n., umożliwiający osobie urodzonej w wyniku procedury medycznie wspomaganey prokreacji, w wyniku dawstwa innego niż partnerskie komórek rozrodczych lub dawstwa zarodka, po osiągnięciu przez nią pełnoletności, zapoznanie się z informacjami dotyczącymi dawcy w zakresie dotyczącym roku i miejsca urodzenia dawcy komórek rozrodczych lub dawców zarodka oraz informacji na temat stanu zdrowia dawcy komórek rozrodczych lub dawców zarodka, obejmujących wyniki badań lekarskich i laboratoryjnych, którym poddany był kandydat na dawcę przed pobraniem komórek rozrodczych lub kandydacie na dawców zarodka przed utworzeniem zarodka.

⁸ J. HABERKO, *Komentarz do art. 30*, [w:] *Ustawa o leczeniu niepłodności. Komentarz*, WBK 2016, LEX/el., pkt 4.

Wystąpić z wnioskiem o informacje związane ze stanem zdrowia dawców może również przedstawiciel ustawowy dziecka urodzonego w wyniku procedury medycznie wspomaganej, o ile informacje te mogą przyczynić się do uchylenia bezpośredniego niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia tego dziecka. Wniosek taki musi jednak zostać poparty wskazaniem do zapoznania się z takimi informacjami określonymi przez lekarza prowadzącego leczenie dziecka.

Ustawodawca uznał zatem, iż co do zasady dane z rejestru są objęte tajemnicą i mogą być udostępniane wyłącznie osobom uprawnionym i w zakresie wynikającym z przepisów ustawy. Omawiany przepis jest kontrowersyjny i dyskusyjny. Od początku był poddany krytyce ze względu na to, że udostępniane informacje nie pozwolą dziecku poznać genetycznego pochodzenia, które traktowane jest jako dobro osobiste podlegające ochronie stosownie do art. 23 i 24 Kodeksu cywilnego⁹. Ponadto tak sformułowany przepis nie realizuje zasady dobra dziecka, zgodnie z którą ma ono prawo poznać genetycznych rodziców. Postuluje się przyjęcie rozwiązań analogicznych, jak w przypadku dziecka przysposobionego¹⁰. Ustawodawca przyjął zatem stanowisko kompromisowe stojąc przed dylematem między zasadą anonimowości dawstwa i zasadą jego jawności, umożliwiającą poznanie genetycznego pochodzenia dziecka¹¹.

Zwolennicy ujawnienia danych personalnych dawcy wskazują także na przepisy wywodzące się przede wszystkim z Konwencji międzynarodowych. Jedną z nich jest Konwencja o Prawach Dziecka¹², która zobowiązuje Państwa – Strony, aby niezwłocznie po urodzeniu dziecka został sporządzony jego akt urodzenia, a dziecko od momentu urodzenia miało prawo do otrzymania imienia, uzyskania obywatelstwa oraz, jeśli to możliwe, prawo do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką (art. 7) oraz, aby Państwa – Strony podejmowały działania mające na celu poszanowanie prawa dziecka do zachowania jego tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych, zgodnych z prawem, z wyłączeniem bezprawnych ingerencji. W przypadku gdy dziecko zostało bezprawnie pozbawione części lub wszystkich elementów swojej tożsamości, Państwa – Strony okazały właściwą pomoc i ochronę w celu jak najszybszego przywrócenia jego tożsamości

⁹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U. z 2019, poz. 1145 z późn. zm.

¹⁰ J. HABERKO, J. ŁUCZAK-WAWRZYŃSKI, *Dobrodziejstwo nowoczesnych technik wspomaganej medycznie prokreacji czy problem rodziny i dziecka? Uwagi na tle projektu ustawy o leczeniu niepłodności*, druk sejmowy 3245, [w:] <https://www.diametros.iphils.uj.edu.pl/diametros/article/download/675/990?inline=1#footnote-44> [dostęp: 29.11.2019].

¹¹ M. WILEJCZYK, *Znajomość czy nieznanie pochodzenia genetycznego rzeczywistym dobrem osoby urodzonej w wyniku procedury medycznie wspomaganej prokreacji. Uwagi na marginesie ustawy o leczeniu niepłodności*, „Przegląd Sądowy” 11-12 (2017), s. 69-80.

¹² Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.

(art. 8). Drugi z aktów międzynarodowych – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności¹³, ustanawia prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego [...]. Co do zasady nie jest dopuszczalna ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa. Wyjątkiem są przypadki przewidziane przez ustawę i konieczne w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób (art. 8). Wreszcie prawo do poznania danych rodzica może być konstruowane na podstawie niektórych przepisów Konstytucji RP. Wskazuje się, że prawo do poznania danych rodziców jest konsekwencją prawa do poznania własnej osoby, co ma wynikać z art. 30 odnoszącego się do godności człowieka, art. 47 dotyczącego ochrony życia prywatnego i decydowania o życiu osobistym, czy też art. 72, tj. ochrony praw dziecka¹⁴. Takie stanowisko wynika także z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, który stwierdził, że prawo do prawidłowo ustalonej filiacji wynika z norm konstytucyjnych, a relacje powinny być kształtowane zasadniczo zgodnie z istniejącymi więzami biologicznymi. Ponadto wskazując na szczególne znaczenie takiej wartości konstytucyjnej jak dobro dziecka, powołuje się jednocześnie na nadrzędną zasadę polskiego systemu prawa rodzinnego – nakazu ochrony dobra dziecka, której podporządkowane są wszelkie regulacje w sferze stosunków pomiędzy rodzicami i dziećmi, w tym też mechanizmy prawne dotyczące zagadnień filiacyjnych¹⁵.

Podnosi się jednak problematyczne zagadnienie, czy jednak w każdym konkretnym przypadku przyznanie dziecku poczętemu w wyniku zastosowania metody *in vitro* prawa do poznania tożsamości biologicznej będzie zgodne z jego ogólnie pojętym dobrem? Przemawiają za tym 2 aspekty: psychologiczny i społeczny. Pierwszy dotyczy kluczowego dla egzystencji prawa do ustalenia swej tożsamości genetycznej, co jest związane z istotą społeczeństwa. Drugi zaś wiąże się z ustaleniem diagnozy i terapii chorób genetycznych¹⁶.

¹³ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

¹⁴ A. STĘPKOWSKI, *Ekspertyza prawna w sprawie merytorycznej oceny rządowego projektu ustawy o leczeniu niepłodności* (druk nr 3245), s. 15; P.W. CHELMOWSKA, *Prawo dziecka poczętego w wyniku zastosowania medycznie wspomaganej prokreacji do poznania swojego pochodzenia genetycznego – kilka słów o ustawie z dnia 25 czerwca 2015 roku o leczeniu niepłodności*, [w:] <http://wpia.uwm.edu.pl/czasopisma/sites/default/files/uploads/KPP-Monografie/6/19-28.pdf> [dostęp: 29.10.2019].

¹⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2013 r., sygn. akt P 33/12, Legalis nr 740186.

¹⁶ CHELMOWSKA, *Prawo dziecka*.

Z drugiej strony, każda osoba przed podjęciem decyzji co do wykorzystania jej komórek w celu dawstwa powinna zostać odpowiednio pouczona, aby być w pełni świadoma w zakresie bezpieczeństwa zachowania jej danych osobowych.

Zwrócić należy uwagę, że ustawodawca uregulował w ustawie o leczeniu niepłodności kwestię anonimowości jednoznacznie co do zakresu danych podlegających ujawnieniu, ale również i unormował formę, w jakiej ma odbywać się udzielanie mu informacji (także kwestii prawnych). Zakładając racjonalność w działaniu ustawodawcy, potencjalny dawca bierze również to pod uwagę, gdyż jest osobą, do której bezpośrednio te normy są skierowane.

Przepisy obowiązują dopóki nie są wyeliminowane z obrotu prawnego przez Trybunał Konstytucyjny bądź samego ustawodawcę. Zatem każda osoba przed podjęciem decyzji co do wykorzystania jej komórek w celu dawstwa jest odpowiednio pouczana. Jeśli pouczenia są konstruowane w zgodzie z ustawą o leczeniu niepłodności, dawca pozostaje w przekonaniu co do bezpieczeństwa zachowania jego danych osobowych, z wyłączeniem wskazanych w ustawie. Niezależnie od krytyki takiej konstrukcji¹⁷, mimo wszystko potencjalny dawca nie powinien być zaskoczony w przyszłości ewentualnymi procesami, choć nie powinien też ponosić z tego tytułu ujemnych konsekwencji, na które naraża go ustawodawca, zakładając możliwość wytaczania powództw przed sądem zmierzających do uzyskania danych dawcy w szerszym zakresie.

Reasumując, powyższe uregulowania ustawy o leczeniu niepłodności jedynie pozornie gwarantują anonimowość dawcy komórek rozrodczych na gruncie polskich regulacji prawnych. Dane, które mogą zostać udostępnione dziecku poczętemu, jak również jego przedstawicielowi ustawowemu nie pozwalają na identyfikację dawcy, a tym samym zapewniają mu anonimowość. Z punktu widzenia dawcy, regulacje te pozwalają mu uniknąć konsekwencji dotyczących bycia ojcem, takich jak np. płacenie alimentów, sprawowanie osobistej pieczy nad dzieckiem, kontakty z dzieckiem. Z drugiej jednak strony, takie uregulowania pozbawiają podmiotowego prawa dziecka do posiadania wiedzy w zakresie swojego biologicznego pochodzenia. Wzmocnieniem anonimowości samego dawcy są także przepisy dotyczące warunków dopuszczalności pobrania komórek rozrodczych od biorkownicy i zastosowania u niej komórek rozrodczych pobranych od dawcy (art. 32).

¹⁷ HABERKO, *Komentarz do art. 30, pkt 5*; A. FARAT, M. ROESKE, *Prawo dziecka do znajomości swojego pochodzenia genetycznego i inne wybrane konsekwencje prawne wspomagananej medycznie prokreacji*, [w:] <http://www.prawoimedycyna.pl> [dostęp: 29.10.2019]; J. GAJDA, *Przesłanka dobra dziecka przy ustalaniu jego pochodzenia*, „Rodzina i Prawo” 1 (2006), s. 24-43.

3. POJĘCIA DAWCY, DAWCÓW ZARODKA, ZARODKA Z PUNKTU WIDZENIA ANONIMOWOŚCI DANYCH DAWCY

Z punktu widzenia analizowanego problemu anonimowości dawców, warto zwrócić uwagę na rozróżnienie przez ustawodawcę pojęć dawcy i dawcy zarodka. Za pierwszego z nich uważa się żywą osobę, od której pobiera się komórki rozrodcze w celu zastosowania u ludzi. Natomiast dawcą zarodka są żywe osoby będące dawcami komórek rozrodczych, z których utworzono zarodek. Należy więc rozważyć, czy pozycja prawna tych osób jest identyczna.

W przypadku osoby dawcy, przekazuje ona jedynie komórki rozrodcze, które same w sobie nie są jeszcze życiem i nie prowadzą bez połączenia z komórkami biorcy do życia.

Zarodkiem – w rozumieniu ustawy – jest grupa komórek powstała wskutek pozaustrojowego połączenia się żeńskiej i męskiej komórki rozrodczej, od chwili zakończenia procesu zlewania się jąder komórek rozrodczych do chwili zagnieżdżenia się w śluzówce macicy. Definicja ta również spotkała się z krytyką, której przedstawiciele wskazują na to, iż jest to jednak człowiek w zarodkowym stadium rozwoju¹⁸. Niezależnie od oceny, jak należy ujmować zarodek, czy też jako organizm ludzi czy też jako grupa komórek, należy zastanowić się, czy zasadę anonimowości dawców należy stosować identyczną, jak w przypadku dawcy komórek rozrodczych.

W pierwszej kolejności należałoby ustalić, czy – posługując się terminologią ustawową – zarodek stanowi już życie ludzkie, a jeśli tak to od kiedy zaczyna się moment rozpoczęcia tego życia i jakie stosujemy przepisy dotyczące jego ochrony. Czy momentem tym są narodziny dziecka, czy zagnieżdżenie się płodu w organizmie kobiety, czy zapłodnienie. Według dotychczasowych stanowisk w nauce prawa, zagadnienie to jest problematyczne i nierozstrzygalne. Także Europejski Trybunał Praw Człowieka nie udzielił odpowiedzi na to pytanie, z powodu rozbieżności dotyczących przepisów prawa i praktyk stosowanych w poszczególnych

¹⁸ R. DOROSIŃSKI, N. BERNACIAK, M. KOWALCZYK, *Zapłodnienie in vitro: wątpliwości, pytania, zastrzeżenia*, [w:] https://ordoiuris.pl/pliki/dokumenty/Broszura_IVF.pdf [dostęp: 29.10.2019], s. 13. W opracowaniu tym wskazuje się również na to, że poselski projekt o ochronie genomu ludzkiego i embrionu ludzkiego oraz Polskiej Radzie Bioetycznej i zmianie innych ustaw z dnia 28 sierpnia 2009 r. (druk Sejmu VI kadencji nr 3467) definiował w art.3 ust. 1 pkt 2 embrión jako „organizm ludzki powstały z połączenia ludzkiej gamety męskiej i żeńskiej lub w inny sposób, w szczególności poprzez wyizolowanie totipotentnej ludzkiej komórki embrionalnej”. Ustawa o leczeniu niepłodności zmieniła zatem status zarodka z organizmu ludzkiego na grupę komórek.

państwach. Trybunał stanął bowiem na stanowisku, iż kwestia ta powinna być przedmiotem regulacji prawa krajowego¹⁹.

W nauce prawa zasadnie proponuje się, aby dla rozstrzygnięcia dylematu poślukować się wskazaniem Trybunału Konstytucyjnego, wedle którego wszelkie możliwe wątpliwości co do ochrony życia ludzkiego powinny być rozstrzygane na rzecz tej ochrony (*in dubio pro vita humana*)²⁰. We wcześniejszym wyroku z dnia 28 maja 1997 r. Trybunał Konstytucyjny opowiedział się za brakiem dostatecznie precyzyjnych i uzasadnionych kryteriów pozwalających na różnicowanie w zależności od fazy rozwojowej ludzkiego życia. Od chwili powstania życie ludzkie staje się wartością chronioną konstytucyjnie i odnosi się to również do fazy prenatalnej²¹.

Z uwagi na brak konsensusu co do ustalenia momentu, od którego pojawia się człowiek, przy jednoczesnych argumentach za początkiem ludzkiej formy życia od zapłodnienia, w doktrynie prawa wyrażono stanowisko objęcia konstytucyjną ochroną prawną zdolności do życia zarodka²². Analogiczne stanowisko zostało następnie wyrażone, po analizie dokumentów Rady Europy i Konstytucji RP, wskazujące na potrzebę ochrony życia od momentu poczęcia, gdyż centralnym pojęciem jest godność istoty ludzkiej, która zgodnie z brzmieniem art. 30 Konstytucji jest źródłem praw i wolności człowieka²³.

Trudno założyć w jakim kierunku będzie przebiegał rozwój nauki. Progres nauk związanych z badaniem genetyki pozwolił jednak już na ustalenie, że zapłodniona komórka jajowa posiada kompletny i niepowtarzalny zapis genetyczny. Stanowi odrębną jednostkę biologiczną²⁴. W tym duchu wypowiada się także Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy z 1982 r., które w swojej rekomendacji stwierdza, że prawo do życia i godności ludzkiej zakłada również prawo do dziedziczenia struktury genetycznej, która nie została sztucznie zmieniona²⁵. Oceniając takie sformułowania zauważono, że na jednej płaszczyźnie ustawiono ludzkie życie i godność z jego biologiczną strukturą genetyczną, która pojawia się w embrionie,

¹⁹ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 10 kwietnia 2007 r., Evans p. Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 66339/05.

²⁰ F. STANDERA, *Ochrona prawna zdolności do życia zarodka w ustawie o leczeniu niepłodności z uwzględnieniem dorobku konstytucyjnego*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM” 6 (2016), s. 246; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 stycznia 2004 r., sygn. akt K 14/03, Legalis nr 60760.

²¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., sygn. akt K 26/96, Legalis nr 10361.

²² STANDERA, *Ochrona prawna*, s. 246.

²³ M. SZCZEPANIEC, *Rozwój technologii genetycznych a ochrona prawna genomu ludzkiego*, „Zeszyty Prawnicze UKSW” 18 (2018), nr 4, s. 238, doi: <https://doi.org/10.21697/zp.2018.18.4.08>

²⁴ W. KOROHODA, *Współczesne możliwości inżynierii komórkowej z wykorzystaniem komórek macierzystych*, [w:] *Bioetyka polska*, red. T. Biesaga, Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT 2004, s. 233.

²⁵ Rekomendacja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 934 (1982).

co ma kluczowy charakter, ponieważ rozwiązanie wszystkich kwestii związanych ze statusem, godnością i prawami ludzkiego embrionu uzależnione jest „od uznania tożsamości pojawienia się struktury genetycznej z początkiem ludzkiego życia”²⁶. W innej rekomendacji Zgromadzenia Parlamentarnej Rady Europy określone zostało, że embriony [...] we wszelkich okolicznościach muszą być traktowane z poszanowaniem należnym ludzkiej godności²⁷.

W nauce prawa zauważa się, że wskazane rekomendacje przyjmują, że podstawę ochrony prawnej embrionów stanowi godność ludzka²⁸.

Mimo powyższych argumentów są także stanowiska opowiadające się za przyjęciem zasady, że zarodek ludzki nie zasługuje na ochronę prawną ze względu na to, że nie zawiera cech definiujących osobę ludzką i indywidualności ontologicznej²⁹. Wątpliwości dotyczą też odrębności, indywidualności oraz godności ludzkiego embrionu³⁰, a także pytania o celowość ekstrapolacji godności na etapie embriogenezy³¹.

Należy się opowiedzieć za pierwszym stanowiskiem, mimo iż jak zauważa się w literaturze przedmiotu, do momentu wszczęcia embrionu do ciała kobiety nie ma on możliwości stania się płodem ludzkim, a zatem i urodzenia się³². Choć w doktrynie podkreśla się, że problem jest dyskusyjny i prawo cywilne stoi przed jego rozwiązaniem, wyraża się zgodne stanowisko co do braku podstaw różnicowania statusu prawnego *nasciturusa* jako płodu i życia ludzkiego w postaci embrionalnej znajdującego się poza ustrojem kobiety, gdyż z punktu widzenia prawa cywilnego każda z tych postaci życia może być przyszłym człowiekiem³³. Uzasadnieniem takiego stanowiska jest potrzeba wyrażenia szacunku dla życia ludzkiego. Szacunek winien dotyczyć także embrionów ludzkich, których istnienie warunkuje możliwość powstania człowieka³⁴.

²⁶ A. SIKORA, *Status i ochrona praw ludzkiego embrionu w dokumentach Rady Europy*, „Poznańskie Studia Teologiczne” 11 (2001), s. 154.

²⁷ Rekomendacja Zgromadzenia Parlamentarnej Rady Europy nr 1046 (1986), pkt 10.

²⁸ SZCZEPANIEC, *Rozwój technologii genetycznych*, s. 236.

²⁹ P. KRAJEWSKI, *Eugeniczna selekcja embrionów*, [w:] *Współczesne wyzwania bioetyczne*, red. L. Bosek, M. Królikowski, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2010, s. 69.

³⁰ SIKORA *Status i ochrona praw*, s. 159.

³¹ O. NAWROT, *Ludzka biogeneza w standardach bioetycznych Rady Europy*, Warszawa: Wydawnictwo Oficyna a Wolters Kluwer 2011, s. 410 i 412.

³² R. MAJDA, *Komentarz do art. 8*, [w:] *Kodeks cywilny część ogólna. Komentarz*, red. P. Książak, M. Pyziak-Szafnicka, wyd. 2, LEX/el. 2014, pkt 46.

³³ Tamże.

³⁴ M. FRAS, *Komentarz do art. 8*, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I: *Część ogólna*, red. M. Habdás, WKP 2018, LEX/el., pkt 9.

Przyjęcie powyższej argumentacji podważa gwarancje anonimowości określone w ustawie zarówno dla dawcy, jak i biorcy. Nie można wykluczyć procesów cywilnych przeciwko klinikom o ustalenie w trybie art. 189 k.p.c., postępowań karnych bądź też postępowań przed sądem administracyjnym. Według Sądu Najwyższego praktyka sądowa musi uwzględniać postanowienia Konstytucji RP, które stoją najwyżej w hierarchii norm w polskim systemie prawa i nie mogą być pomijane przy interpretacji innych norm rangi ustawowej (co wynika wprost z art. 8 ust. 2 Konstytucji RP). Przepisy ustaw mają zapewnić realizację konstytucyjnej powinności sądów rozpatrzenia każdej sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Ranga zaś i znaczenie tego postanowienia została zrównana we wskazanym przepisie Konstytucji z podstawowymi zasadami funkcjonowania sądów (niezależność, bezstronność i niezawisłość)³⁵. Podkreśla się w nauce prawa, że trafność tego stwierdzenia nie może być kwestionowana. Dopuszcza się zatem możliwość orzeczeń odnoszących się do zgodności normy z Konstytucją, związanych ze wzruszeniem domniemania konstytucyjności w dwóch sytuacjach obejmujących konieczność rozstrzygnięcia problemu konstytucyjnego. Pierwsza z nich to kontrola dokonywana przez Trybunał Konstytucyjny, która ma charakter dokonywania oceny normy abstrakcyjnej i generalnej zawartej w przepisie ustawy. Drugą możliwość przewiduje się w przypadku stosowania prawa w indywidualnej sprawie przez sąd powszechny lub administracyjny, który może „odmówić zastosowania niezgodnej z Konstytucją normy indywidualnej i konkretnej wyinterpretowanej z przepisu ustawy i rozstrzygnąć sprawę, bezpośrednio stosując normę wyinterpretowaną z Konstytucji lub stosując alternatywną, możliwą do zastosowania normę ustawową”³⁶. Ocena przepisu art. 38 ust. 2 ustawy o leczeniu niepłodności przez Trybunał Konstytucyjny udzieliłaby odpowiedzi na pytanie co do jego konstytucyjności. Istnieje też możliwość, iż w tym drugim przypadku sąd powszechny lub administracyjny mógłby odmówić zastosowania przepisu art. 38 ust. 2 ustawy o leczeniu niepłodności w zakresie braku możliwości uzyskania danych personalnych dawcy i podjąć rozstrzygnięcie w sprawie stosując bezpośrednio normę wyinterpretowaną z Konstytucji RP (posiłkując się powołanymi powyżej przepisami Konstytucji) opowiadając się za ujawnieniem danych dawcy bądź biorcy, przynajmniej w zakresie niezbędnym do realizacji podmiotowego prawa dziecka do posiadania wiedzy w zakresie informacji o swoim biologicznym pochodzeniu.

³⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2001 r., sygn. akt II CKN 28/01, niepubl.

³⁶ M. GUTOWSKI, *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji w orzecznictwie sądowym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1 (2018), s. 93, 108-109.

ZAKOŃCZENIE

Powyższe uregulowania ustawy o leczeniu niepłodności co do zasady gwarantują anonimowość dawców komórek rozrodczych i zarodków na gruncie polskich regulacji prawnych. Dane, które mogą zostać udostępnione osobie poczętej z komórek i zarodków dawców, jak również przedstawicielowi ustawowemu nie pozwalają na identyfikację dawcy, a tym samym zapewniają anonimowość dawców. Wydaje się pozornie, że tak sformułowane przepisy pozwalają uniknąć konsekwencji związanych z ojcostwem, takich jak np. płacenie alimentów, sprawowanie osobistej pieczy nad dzieckiem, kontakty z dzieckiem. Z drugiej jednak strony, takie uregulowania pozbawiają podmiotowego prawa dziecka do posiadania wiedzy w zakresie swojego biologicznego pochodzenia. Wskazana wyżej analiza pozwala jednak na wyprowadzenie wniosku co do wątpliwości zgodności zakresu jawności danych dawcy określonej w ustawie o leczeniu niepłodności z Konstytucją RP i aktami międzynarodowymi. Przy takiej ewentualności dawca nie ma gwarancji zachowania anonimowości danych w przypadku stosowania przez sądy powszechne bądź administracyjne orzekające w indywidualnych sprawach, które mogą odmówić zastosowania niezgodnej z Konstytucją normy indywidualnej i konkretnej.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- Ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o leczeniu niepłodności, Dz. U. z 2017 r., poz. 865, z 2019 r., poz. 730.
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 2019 r., poz. 2086.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U. z 2019, poz. 1145 z późn. zm.
- Dyrektywa 2004/23/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie ustalenia norm jakości i bezpiecznego oddawania, pobierania, testowania, przetwarzania, konserwowania, przechowywania i dystrybucji tkanek i komórek ludzkich, Dz. U. UE L 2004.102.48 z dnia 7.04.2004 r.
- Dyrektywa Komisji 2006/17/WE z dnia 8 lutego 2006 r. wprowadzającą w życie dyrektywę 2004/23/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do niektórych wymagań technicznych dotyczących dawstwa, pobierania i badania tkanek i komórek ludzkich, Dz. U. UE L 2006.38.40 z dnia 9.02.2006 r.
- Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych, Dz. U. UE L 1995.281.31 z dnia 23.11.1995 r z późn. zm.
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526.

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

Rekomendacja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 934 (1982).

Rekomendacja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 1046 (1986), pkt 10.

ORZECZENIA

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2001 r., sygn. akt II CKN 28/01, niepubl.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 10 kwietnia 2007 r., Evans p. Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 66339/05.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 listopada 2013 r., sygn. akt P 33/12, Legalis nr 740186.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 stycznia 2004 r., sygn. akt K 14/03, Legalis nr 60760.

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 maja 1997 r., sygn. akt K 26/96, Legalis nr 10361.

LITERATURA

CHELMOWSKA Paulina W.: Prawo dziecka poczętego w wyniku zastosowania medycznie wspomaganey prokreacji do poznania swojego pochodzenia genetycznego – kilka słów o ustawie z dnia 25 czerwca 2015 roku o leczeniu niepłodności, [w:] <http://wpia.uwm.edu.pl/czasopisma/sites/default/files/uploads/KPP-Monografie/6/19-28.pdf> [dostęp: 29.10.2019].

DOROSIŃSKI Rafał, BERNACIAK Nikodem, KOWALCZYK Marta: Zapłodnienie in vitro: wątpliwości, pytania, zastrzeżenia, [w:] https://ordoiuris.pl/pliki/dokumenty/Broszura_IVF.pdf [dostęp: 29.10.2019].

FARAT Anna, ROESKE Maria: Prawo dziecka do znajomości swojego pochodzenia genetycznego i inne wybrane konsekwencje prawne wspomaganey medycznie prokreacji, [w:] <http://www.prawoimedycyna.pl> [dostęp: 29.10.2019].

FRAS Mariusz: Komentarz do art. 8, [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, t. I: Część ogólna, red. M. Habdas, WKP 2018, LEX/el.

GAJDA Janusz: Przesłanka dobra dziecka przy ustalaniu jego pochodzenia, *Rodzina i Prawo* 1 (2006), s. 24-43.

GUTOWSKI Maciej: Bezpośrednie stosowanie Konstytucji w orzecznictwie sądowym, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1 (2018), s. 93-109.

HABERKO Joanna, ŁUCZAK-WAWRZYŃIAK Jadwiga: Dobrodziejstwo nowoczesnych technik wspomaganey medycznie prokreacji czy problem rodziny i dziecka? Uwagi na tle projektu ustawy o leczeniu niepłodności, druk sejmowy 3245, [w:] <https://www.diametros.iphils.uj.edu.pl/diametros/article/download/675/990?inline=1#footnote-44> [dostęp: 29.10.2019].

HABERKO Joanna: Komentarz do art. 30, [w:] Ustawa o leczeniu niepłodności. Komentarz, WBK 2016, LEX/el.

KOROHODA Włodzimierz: Współczesne możliwości inżynierii komórkowej z wykorzystaniem komórek macierzystych, [w:] *Bioetyka polska*, red. T. Biesaga, Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT 2004, s. 231-238.

KRAJEWSKI Piotr: Eugeniczna selekcja embrionów, [w:] *Współczesne wyzwania bioetyczne*, red. L. Bosek, M. Królikowski, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2010, s. 67-72.

MAJDA Rafał: Komentarz do art. 8, [w:] *Kodeks cywilny część ogólna. Komentarz*, red. P. Książak, M. Pyziak-Szafnicka, wyd. 2, LEX/el. 2014.

NAWROT Oktawian: *Ludzka biogeneza w standardach bioetycznych Rady Europy*, Warszawa: Wydawnictwo Oficyna a Wolters Kluwer 2011.

- SIKORA Adam: Status i ochrona praw ludzkiego embrionu w dokumentach Rady Europy, *Poznańskie Studia Teologiczne* 11 (2001), s. 153-161.
- STANDERA Filina: Ochrona prawna zdolności do życia zarodka w ustawie o leczeniu niepłodności z uwzględnieniem dorobku konstytucyjnego, *Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM* 6 (2016), s. 241-255.
- STĘPKOWSKI Aleksander: Ekspertyza prawna w sprawie merytorycznej oceny rządowego projektu ustawy o leczeniu niepłodności (druk nr 3245).
- SZCZEPANIEC Maria, Rozwój technologii genetycznych a ochrona prawna genomu ludzkiego, *Zeszyty Prawnicze UKSW* 18 (2018), nr 4, s. 233-245, doi: <https://doi.org/10.21697/zp.2018.18.4.08>
- WILEJCZYK Magdalena: Znajomość czy nieznanostwo pochodzenia genetycznego rzeczywistym dobrem osoby urodzonej w wyniku procedury medycznie wspomaganego prokreacji. Uwagi na marginesie ustawy o leczeniu niepłodności, *Przegląd Sądowy* 11-12 (2017), s. 69-80.

JAWNOŚĆ DANYCH DAWCÓW KOMÓREK ROZRODCZYCH I ZARODKÓW – WYBRANE ZAGADNIENIA

Streszczenie

Problem jawności danych dawców komórek bądź zarodków jest tematem nabierającym większego znaczenia w praktyce prawniczej i doznaje aktualizacji przy orzeczeniach sądów podejmujących decyzje w tym zakresie, jak w przypadku sądu niemieckiego, potwierdzającego prawo osoby urodzonej z zastosowaniem metody *in vitro* poznania danych biologicznego ojca. Niniejsze opracowanie ma na celu zidentyfikowanie problemów prawnych wynikających głównie z unormowań zawartych w ustawie o leczeniu niepłodności oraz udzielenia odpowiedzi, czy dają one gwarancję zachowania anonimowości dawców.

Słowa kluczowe: anonimowość; dawcy; zarodek; komórka rozrodcza

DISCLOSURE OF DATA OF BREEDING CELLS AND EMBRYOS GIVERS – SELECTED ISSUES

Summary

Breeding cells and embryos donors' data disclosure becomes more important subject in legal practice and it is being updated with court decisions adjudicating in this matter, e.g. German court confirming the right of a person born after an *in vitro* fertilization procedure to learn personal data of his/hers biological father. The study aims to identify legal problems arising mainly from the regulations contained in the Act on the treatment of infertility and to provide an answer to the question of guarantee of the donors' anonymity.

Key words: anonymity; donors; embryo; germ cell